

UZAKTAN GÖÇMEN EĞİTİMİ KONUSUNDA UZAKTAN EĞİTİM ALAN UZMANLARININ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Hakan ALTINPULLUK¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Uzaktan Eğitim Bölümü, hakanaltinpulluk@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4701-1949.

Geliş Tarihi 24.06.2021 Kabul Tarihi: 12.11.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.957328

Öz: Bu çalışmanın amacı, uzaktan göçmen eğitiminin uygulanabilirliği konusunda uzaktan eğitim alan uzmanlarının görüşlerinin belirlenmesidir. Nitel yöntemin kullanıldığı bu araştırmanın çalışma grubu 14 alan uzmanı öğretim üyesinden oluşmaktadır. Durum çalışması olarak desenlenen bu çalışmada veri toplama aracı olarak standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu kullanılırken verilerin analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Çalışma sonunda ulaşılan bazı bulgulara göre, teknolojik boyutta teknolojik cihaz ve ortamlara erişimdeki eşitsizliklerin giderilmesi, güçlü bir teknolojik altyapının oluşturulması vurgulanırken pedagojik boyutta göçmen öğrencilerin özellikle kültürel farklılıklarına odaklanılarak kültürel adaptasyon ve dil sorunlarının giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunulmuş ve ders içeriklerinin evrensel nitelik taşıması ile evrensel öğretim tasarımına dikkat çekilmiştir. Ekonomik boyutta, göçmen öğrencilerin özellikle ekonomik sorunlarına yoğunlaşarak, burs, kredi ve ekonomik destek gibi çözümler önerilmiş, ayrıca bu desteklerin ulusal ve uluslararası işbirlikleriyle daha kolay elde edilebileceği vurgulanmıştır. Yönetimsel boyutta ise işbirliklerinin ulusal ve uluslararası boyutlarda geliştirilmesi, bu işbirliklerinden kaynak aktarımı, eğitimcilerin eğitimi ve stratejik planların bu noktalara dikkat edilerek geliştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunların yanında uzaktan göçmen eğitiminin avantaj ve sınırlılıkları da vurgulanmış ve bulgular doğrultusunda bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: uzaktan eğitim, göçmen eğitimi, nitel araştırma, durum çalışması, alan uzmanları

EXAMINING THE VIEWS OF DISTANCE EDUCATION EXPERTS ON DISTANCE MIGRANT EDUCATION

Abstract:

The aim of this study is to determine the opinions of distance education experts on the applicability of distance migrant education. The study group of this research, in which the qualitative method was used, consists of 14 field expert faculty members. The research was designed as a case study. A standardized open-ended interview form was used as a data collection tool and descriptive analysis was used in the analysis of the data. According to the findings of the study, the inequalities in access to technological devices and environments and the creation of a strong technological infrastructure were emphasized in the technological dimension. In the pedagogical dimension, solutions were offered for the elimination of cultural adaptation and language problems, and attention was drawn to the universal instructional design with the universality of the course contents by especially focusing on the cultural differences of immigrant students. In the economic dimension, solutions such as scholarships, loans and economic support were proposed by focusing especially on the economic problems of immigrant students, and it was emphasized that these supports could be obtained more easily through national and international cooperation. In the managerial dimension, it was stated that cooperation should be developed in national and international dimensions, resources should be transferred from these cooperation, educator's education should be carried out and strategic plans should be developed. Moreover, advantages and limitations of distance migrant education were offered and some suggestions were presented in line with the findings.

Keywords: distance education, immigrant education, qualitative research, case study, field experts

Giriş

İnsanlık, tarihsel süreç içerisinde çeşitli coğrafyalar arasında istemli ya da zorunlu bir şekilde sürekli hareket hâlinde olmuştur. İnsanların ve toplulukların bazı nedenlerden dolayı göç ettiği ve çağlar boyunca göçün hep var olan bir olgu olduğu görülebilmektedir. Verimli topraklara veya olanakları daha iyi olan bölgelere yerleşme, savaşlar, eğitim ve sağlık gibi pek çok faktör grupların veya bireylerin bir yerden başka bir yere göç etmesine sebep olmuştur. Göç insanların kendi talepleriyle daha iyi bir yaşama kavuşmak amacıyla istenilen yerlere yerleşmeyi içinde barındırdığı gibi, istenilmeyen durumlar sonucu zorunlu olarak da gerçekleşebilmektedir (Karaman ve Bulut, 2018).

İnsanların ve insan gruplarının siyasi, coğrafik veya sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı ikamet ettikleri bölgeyi değiştirmesi süreci olarak nitelendirilen göç (Çakır, 2011) sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik birçok bileşeni ve ögeyi içeren bir kavramdır (Sağlam, 2006; Uygun, 2020). Göç, oldukça farklı süreçleri içeren, çok değişkenli bir denklem olarak, yalnızca fiziksel bir yer değiştirme ya da demografik bir değişim olarak ele alınmamalıdır (Ereş, 2015). İnsanlık tarihinde kritik bir önemi olan göç kavramı hem göç alan hem de göç veren ülkelere büyük etkilerde bulunmaktadır. Yaşadığı yeri değiştiren insanların hayatlarını, yeni geldikleri bu ülkelerde sürdürülebilmeleri pek çok etmene bağlıdır (Bingöl ve Özdemir, 2014). Göçmen adı verilen bu kişiler, sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirmek, kendileri veya ailelerinin gelecekte beklediklerini arttırmak gibi nedenlerle kendi ülkeleri dışında başka bir ülke veya bölgeye göç etmektedir (Şimşek ve Kula, 2018).

Bölgesel krizlerden kaynaklı göç hareketlerinin hızlanarak devam ettiği günümüzde, ülkeler göçmenlik ve mültecilik karşısında korumacı politikalar düzenleyerek göç hareketlerini azaltmaya ve engellemeye çalışmaktadır. Sosyal, iktisadi ve bölgesel krizler arasında sıkışıp kalan göçmenler doğal olarak bir çıkış yolu ve kendileri için bir yaşam alanı aramaktadır (Tanrıku, 2018). Hiçbir kurumun veya ülkenin tek başına çözemeyeceği kadar karmaşık ve çok değişkenli olan bu problemin çözümünde devletler, bir üst kurum olarak koordinasyonu ve düzeni sağlamaya çalışmakta ve doğrudan veya dolaylı müdahaleler yoluyla çeşitli önlemler almaya çalışmaktadır (Eren, 2019).

Göçün sonucu olarak göçmenler yeni geldikleri ülkede sayısal azınlık konumuna düşmektedir. Göçmenlerin yoksulluk, sayısal azlık, hukuki ve siyasi güçsüzlük, farklı kültüre sahip olma gibi sorunları bulunmaktadır (Özcan, 2018). Göçün hemen hemen her insan grubunda veya topluluğunda, göç eden ve göçmenleri kabul edenler arasında çok boyutlu ve karmaşık sorunları bünyesinde barındırdığı söylenebilir. Göçmenlerin göç ettikleri ülkenin konumuna göre, etnik kimlik, dil, gelenekler ve dini inançlar bakımından farklı kültürel özellikler taşıması, onların topluma uyum sağlamalarında önemli problemler oluşturabilmektedir (Perşembe, 2010).

Uluslararası göç hareketlerinin ortaya çıkardığı en önemli problemlerden biri de eğitim süreçlerine olan olumsuz etkisidir. Eğitim, temel insanî haklardan biri olmasına karşın doğal afet, iç karışıklık, savaş, siyasi krizler gibi faktörlerden en hızlı ve en olumsuz etkilenen süreçlerden biridir (Baldık, 2018). Uluslararası hukuk belgelerine göre çocuklara sunulması gereken en temel haklardan biri olan eğitim (Börü ve Boyacı, 2016) göç eden çocuklar, ergenler veya yükseköğretim seviyesindeki öğrenciler için yeni ortamlara ve yaşam şartlarına uyum sağlamanın ve geçmiş olumsuz yaşam tecrübelerinden kurtulmanın en önemli aracıdır. Göçmen öğrencilerin okulda korunma ve eğitim olanaklarından yararlandırılması için alınan ya da alınması gereken önlemler arttırılsa da hâlâ eğitimden yararlanmalarının önünde pek çok engel ve problem olduğu anlaşılmaktadır (Eren, 2019). Ülkelerin sığınmacılar ve mülteciler dâhil olmak üzere

re sınırları içindeki tüm göçmen öğrencilere temel eğitim olanağı sağlama konusunda hukuki zorunlulukları vardır. Temel uluslararası insan hakları sözleşmeleri göçmen öğrencilerin haklarının korunmasını desteklemektedir. Bu uluslararası hukuki araçlar, genel olarak göçmen öğrencilerin gereksinimlerini ve özellikle toplumda yalıtılmış, ötekileştirilmiş ve savunmasız bir pozisyonda olanların durumunu değerlendirmek ve haklarını korumak için yararlı araçlardır (İli, 2020; Richardson, MacEwen ve Naylor, 2018). Göçmen ve mülteci öğrenciler eğitime dahil oldukça, daha çok çalışma eğilimi göstermekte ve gelecekleri konusunda iyimser olabilmektedirler (Aydoğdu, 2019; Fuligni ve Hardway, 2004). Eğitim, göçmenlerin beceri kazanmalarına ve ev sahibi ülke ekonomisine katkıda bulunmalarına yardımcı olabilmekte ve bunun yanında göçmen öğrencilerin sosyal ve psikolojik refahını artırabilmektedir. Böylece göç ettikleri ülkelerde iş yaşamına ve sosyal yaşama katılım isteklerini ve uyumlarını yükseltmektedir (Baldık, 2018).

Göç etmiş olan çocuk, ergen veya üniversite çağındaki bireyler arkadaşlarını, ailelerini, öğretmenlerini ve akrabalarını arkalarında bırakarak yeni bir yaşama başlamaktadır. Bu kişilerin sosyal destek sistemlerinde yaşadıkları kayıplar da onları olumsuz etkileyebilmektedir. Dil bariyeri, yaşayabilecekleri bir diğer sorun olduğundan dolayı okul sistemine dahil olduklarında ilk aşamada dil bariyerinin aşılması, bu bireylerin sosyal çevrelerini yeniden yapılandırılmalarına yardımcı olabilmektedir (Karaman ve Bulut, 2018). Göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerinin kesintiye uğraması onların eğitimsiz bireyler olarak yetişmesine ve niteliksiz işgücü elemanı olmalarına neden olmaktadır. Çocuklar eğitim ortamlarından uzaklaştıkça geleceğe hazırlanamadıkları için ucuz işgücü olarak görülmekte ve iş ortamlarında işverenlerin istismarına açık hale gelebilmektedirler (Eren, 2019).

Görüldüğü gibi göçmenlerin eğitim süreçleri kesintiye uğrayabilmekte hatta zaman zaman tamamen durmaktadır. Gerek ekonomik şartların, gerek fiziksel ortamların uygun olmaması dolayısıyla göçmenlerin yüz yüze eğitim süreçleri zorluklar içinde sürmektedir. Kültürel olarak uyum sağlayamayan göçmen öğrencilerin diğer öğrencilerden hem akademik hem sosyal boyutta geride kalması, niteliksiz bir eğitim süreci sonunda niteliksiz göçmen öğrencilerin mezun olmasına neden olmaktadır. Okul ortamında yalıtılmış ve dışlanmış bir şekilde öğrenim hayatını sürdürme olasılığı yüksek olan bu öğrencilerin öğrenim hayatı oldukça verimsiz geçebilmektedir. Ayrıca, bir göçmen öğrencinin eğitimi o ülkenin bütçesine ciddi yük getirmektedir. Bu durum da ilgili ülke için ekonomik, sosyal ve kültürel boyutta büyük bir kayıp anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda, geleneksel yüz yüze eğitim ortamlarına erişimi kısıtlı olan göçmen öğrenciler için çevrimiçi veya uzaktan gerçekleştirilebilecek bir öğrenme ortamı aracılığıyla öğrenenler, eğitim sistemine daha verimli bir şekilde dâhil edilebilir. Farklı dil ve kültürlerden gelen göçmenlerin ders içeriklerinin ve programlarının evrensel bir nitelikte tasarlanması ve uygulanması uzaktan eğitimle çok daha kolay olabilmekte-

dir. Göçmen öğrencilerin dilini ve kültürünü bilen tek bir öğretmen çok sayıda göçmen öğrenciye ulaşabilmektedir. Bu geleneksel yüz yüze eğitim ortamlarında hem maliyetli, hem de yetişmiş öğretmen gücü gerektirmektedir. Uzaktan eğitim her an her yerde kullanılabilen, maliyet ve zamandan kazandıran günümüzde özellikle küresel salgın etkisiyle çok geniş alanlarda etkili bir şekilde kullanılan bir öğretim sistemi olarak göçmen öğrencilerin eğitim süreçlerini kesintisiz şekilde gerçekleştirmelerine katkıda bulunabilmektedir. Uzaktan eğitimle kısa sürede düşük maliyetle çok daha fazla göçmene eşzamanlı veya eşzamansız eğitim fırsatı tanınabilmektedir. Salgın, fiziksel şiddet gibi durumlara karşı güvenilir bir öğrenme ortamı olmasının yanında, çalışan ve öğrenim görmek isteyen bireyler için de oldukça esnek bir öğrenme ortamı olarak düşünülebilir. Bu çalışmada göçmenlerin eğitiminde yaşanan problemlerin uzaktan eğitimle nasıl çözülebileceği ile ilgili çizilen çerçeve hem Millî Eğitim Bakanlığı hem de Yükseköğretim Kurulu için göçmen öğrencilerin eğitimi bağlamında bir yol haritası olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, uzaktan eğitim alan uzmanlarının görüşlerine göre göçmen öğrenciler için uzaktan çevrimiçi bir eğitim sisteminin teknolojik, pedagojik, ekonomik ve yönetsel açılarından nasıl tasarlanabileceği, hangi boyutlara dikkat edileceği, hangi araçların ve ortamların kullanılacağı, avantajları ve sınırlı yönleri sorusuna yanıt aranmaktadır.

Göçmen öğrencilerin eğitiminin çevrimiçi ortamlarda veya geleneksel araçlarla uzaktan eğitim sistemiyle gerçekleştirilme potansiyeli oldukça yüksektir. Alanyazın incelendiğinde uzaktan eğitimle göçmenlerin eğitiminin nasıl ve hangi araçlarla gerçekleştirilebileceği, eğitim kurumlarının politikaları, uzaktan göçmen eğitimi sürecinde yaşanabilecek avantajları ve sınırlılıkları inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Özellikle nitel yönetime dayalı öğretim üyelerinin görüşlerinden yola çıkarak gerçekleştirilen araştırmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, uzaktan göçmen eğitiminin uygulanabilirliği konusunda uzaktan eğitim alan uzmanlarının görüşlerinin incelenmesidir. Bu bağlamda, araştırmanın amacına ulaşmak için aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Uzaktan göçmen eğitiminde eğitim kurumları aşağıdaki boyutlar bağlamında neler yapmalıdır?

- Teknolojik
- Pedagojik
- Ekonomik
- Yönetsel

2. Uzaktan eğitimle göçmenlerin eğitimi hangi araçlarla veya ortamlarla gerçekleştirilebilir?

3. Uzaktan eğitimle göçmen eğitimi sunmanın avantajları nelerdir?

4. Uzaktan eğitimle göçmen eğitimi sunmada hangi problemler/sınırlılıklar yaşanabilir?

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin analizi, araştırmanın sınırlılıkları detaylarıyla açıklanmaktadır. Ayrıca bu çalışma kapsamında etik kurallara uygunluk kapsamında Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan 27.04.2021 tarih, 46243 protokol numarasıyla etik kurul onay belgesi alınmıştır.

Araştırma Modeli

Nitel araştırmalarda, araştırmacılar, kendi doğal ortamlarındaki olgu ve olaylara karşı bireylerin verdiği tepkileri yorumlamaya ve anlamaya çalışmaktadır (Denzin ve Lincoln, 2011). Nitel araştırmalarda olgu ya da olayların hangi sıklıkta ortaya çıktığını araştırmak yerine nitelik üzerine yoğunlaşmaktadır (Büyükoztürk vd., 2013). Durum çalışmaları ise, araştırmacının gerçek yaşam, güncel bir durum ya da belli bir zaman periyodunda sınırlandırılmış çoklu durumlar hakkında, görüşme, gözlem, doküman gibi çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla bilgi topladığı ve bir durum betimlemesi ortaya koyduğu nitel bir modeldir (Creswell, 2015; Yin, 2009).

Bu çalışmanın durum çalışması olarak modellenmesinde göç ve göçmen konusu gibi güncel bir konunun seçilmiş olması, araştırmacı kontrolünün değişkenler üzerinde olmaması ve araştırma konusunun sınırlarının belirlenmiş olması (Ozan Leymun, Odabaşı ve Kabakçı Yurdakul, 2017) etkili olmuştur. Bu araştırmada, göçmenlerin eğitiminde uzaktan eğitim platformları kullanılması durumunda eğitim kurumlarının nasıl bir yol izleyecekleri, hangi araçları ve ortamları kullanabilecekleri, uzaktan göçmen eğitiminin üstün ve sınırlı yönleri gibi konulara çözüm yaklaşımları sunma amacındadır. Bu noktada, bu araştırmanın bir durum çalışması şeklinde desenlenmesinin sebepleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Bu çalışmada, bir sorun ya da bir konunun detaylarıyla incelenecek olması (Creswell, 2013),
- Bir olayı oluşturan detayların tanımlanacak olması (Gall, Borg ve Gall, 1996),
- “Nasıl” ve “niçin” sorularının temel alınarak, çalışma odağının güncel bir fenomen içermesi (Yin, 2009) nedeniyle bu araştırma bir durum çalışması olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın örnekleme tekniği olarak amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Bu örnekleme tekniğinde zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların detaylarıyla çalışılmasına olanak tanınmakta; belli kriterleri karşılayan veya belli niteliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durum çalışılmak istendiğinde tercih edilmektedir (Büyükoz-

türk vd., 2013; Patton, 1987). Uzman çalışma grubu belirlenirken, durum çalışmalarında daha detaylı ve derinlemesine veri toplayabilmek için alandaki anahtar kişiler tercih edilmelidir (Büyüköztürk vd., 2013). Bu çalışmada Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Uzaktan Eğitim bölümünden Doktor unvanına sahip 14 uzaktan eğitim uzmanı öğretim üyesinden görüşler alınmıştır. Katılımcılarla ilgili detayların yer aldığı Tablo 1 aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubu

Özellik	Kategori	Sayı
Yaş	25-34	3
	35-44	7
	45-54	2
	55-64	2
Cinsiyet	Kadın	5
	Erkek	9
Akademisyenlikteki Toplam Kıdem	1-10 yıl	3
	11-20 yıl	6
	21-30 yıl	3
	31-40 yıl	2

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen standartlaştırılmış açık uçlu görüşme formu kullanılmıştır. Standartlaştırılmış açık uçlu görüşme yaklaşımı, kimi katılımcılardan daha çok ve daha yoğun, kimi katılımcılardan ise daha yüzeysel ve sistematik olmayan veri elde edilmesine neden olabilecek görüşmeci öznelliğini ve yanlılığını azaltan bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda, Google Formlar üzerinde gönüllü katılım bildirimini, yaş, cinsiyet, akademisyenlikte toplam kıdem ve unvan gibi demografik bilgiler ilk bölümde sunulmuştur. İkinci bölümde ise, çalışmanın amacına yönelik olarak hazırlanan açık uçlu sorular yer almıştır. Açık uçlu sorular katılımcılara yöneltilmeden önce kapsam geçerliliği bağlamında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Uzaktan Eğitim bölümünden 2 öğretim üyesinin görüşüne sunulmuş ve son hali verilerek forma eklenmiştir. Araştırma soruları ile görüşme formunda bulunan sorular tamamen aynıdır. Bulgular araştırma soruları doğrultusunda yapılandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcıların çevrimiçi ortamda sunulan açık uçlu sorulara verdiği yanıtlar betimsel analiz yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre betimsel

analizde veriler önceden belirlenmiş temalara göre yorumlanarak özetlenmektedir. Betimsel analizde amaç ulaşılan bulguları düzenli bir şekilde okuyuculara aktarmaktır. Bu çalışmada da standartlaştırılmış açık uçlu görüşmeler aracılığıyla elde edilen veriler daha önceden belirlenmiş olan temalar etrafında şekillendirilerek okuyuculara sunulmaktadır. Verilerin analizinde NVivo 12 adlı nitel veri analizi programı kullanılmış ve bulgular Mind Map adı verilen zihin haritalarıyla görselleştirilmiştir. Nitel araştırmalarda temaların görselleştirilmesi son yıllarda önem kazanmakta ve çeşitli araştırmacılar tarafından incelenmektedir (Clarke, 2016; Çelik, Başer Baykal ve Kılıç Memur, 2020; Luther, 2017). Nitel araştırmalarda görselleştirme, karmaşık ve doğrusal olmayan düşünceleri okurlara ulaştırmak adına son derece önemlidir (Clarke, 2016; Tracy, 2013). Görsel öğeler, kuramı şekillendirebilecek mikro ve makro boyutları ilişkilendirmek için analitik bir bakış açısı oluşturarak analizdeki kategori ve temaların kapsamının, yönünün ve aralarındaki bağlantıların görülmesini sağlamaktadır (Charmaz, 2006; Clarke, 2016; Maxwell, 2013). Bu çalışmada da bu ilişkilerin okuyuculara ulaştırılması için temaların görselleştirilmesi tercih edilmiştir. Veriler analiz edildikten sonra güvenilirlik çalışması gerçekleştirilerek Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Uzaktan Eğitim bölümünden 2 öğretim üyesi ile kodlayıcılar arası tutarlılık hesaplanmıştır. Kodlayıcılar arası tutarlılığın hesaplanmasında Miles ve Huberman'ın (1994) 'Uzlaşma yüzdesi = $[Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)] \times 100$ ' şeklindeki formülünden yararlanılarak uyum düzeyi .91 olarak belirlenmiştir. Güvenirlik kapsamında uzman katılımcıların görüşlerinin değiştirilmeden özgün haliyle sunulmasına dikkat edilmiştir. Betimsel analiz yaklaşımında görüşülen katılımcıların görüşlerini dikkat çekici bir şekilde aktarmak ve yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bunun dışında, katılımcıların görüşleri, gizlilik esası gereği, isimleri verilmeden kodlanmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmanın yalnızca görüşme verileriyle gerçekleştirilmesi bir sınırlılık olarak belirtilebilir. Nitel araştırma bağlamında belge incelemesi veya gözlem gibi veri toplama araçlarıyla desteklenmesi gerekmektedir. Araştırmada belirlenen uzman katılımcıların yalnızca uzaktan eğitim alan uzmanlarından seçilmesi de bir diğer sınırlılığı oluşturmaktadır. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Uzaktan Eğitim Bölümü Türkiye'de bu alana özgü ilk ve tek yüksek lisans ve doktora programına sahip olan ve bu yönüyle eşsiz olan bir bölüm olmasına rağmen, belli bir üniversitenin belli bir bölümünden katılımcıların tercih edilmesinin, o üniversitenin kültürünü yansıtmaya nedeniyle araştırmayı sınırlandıran bir diğer faktör olarak belirtilebilir. Ayrıca, uzaktan eğitim uzmanlarının uzaktan göçmen eğitimiyle ilgili bir çalışmada seçilmesinin önemi büyük olsa da göç ve göçmen konusu gibi çok disiplinli bir alanda derinlemesine çalışmalar gerçekleştiren sosyolog, antropolog ve psikologlardan da uzman katılımcı olarak yararlanılması son derece önemlidir. Diğer paydaşlarında işe koşulduğu daha geniş kapsamlı araştırma ve saha

çalışmaları gerçekleştirilmelidir. Özellikle göçmen öğrencilerle birebir iletişimin kurulduğu görüşmeler veya gözlemlerle saha çalışmaları yapılmalıdır. Tüm bunların yanında, katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerin küresel salgın koşulları nedeniyle zorunlu olarak çevrimiçi ortamda yapılması da bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir.

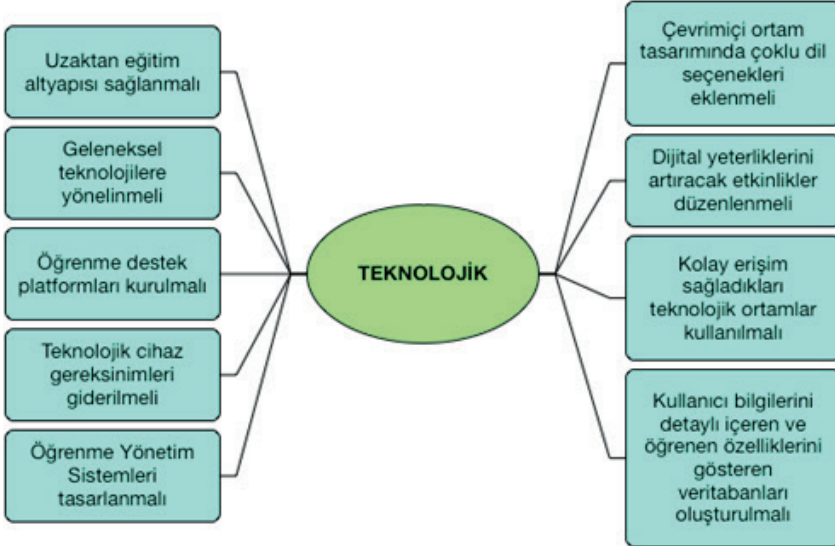
Bulgular

Bulgular araştırma sorularıyla ilişkili olacak şekilde analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonrasında ortaya çıkan tema ve alt temalar alt başlıklar şeklinde sunulmuştur.

Uzaktan Göçmen Eğitiminde Teknolojik Boyutlar

Uzaktan göçmen eğitiminde eğitim kurumlarının gerçekleştirmesi istenen teknolojik boyutlarla ilgili temalar Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Uzaktan Göçmen Eğitiminde Teknolojik Boyutlar

Şekil 1 incelendiğinde, uzaktan göçmen eğitiminde eğitim kurumlarının gerçekleştirmesi istenen teknolojik boyutlarla ilgili ilk ön plana çıkan kavram uzaktan eğitim altyapısının sağlanmasıyla ilgilidir. Ayrıca uzaktan eğitim alan uzmanları, radyo ve televizyon gibi geleneksel teknolojilerin kullanılmasının daha yararlı olacağına inanmaktadır. Bunun dışında öğrenme destek platformlarının kurulması, göçmenlerin teknolojik araç ve cihaz gereksinimlerinin giderilmesi de vurgulanan temalardandır. Öğrenme Yönetim Sistemleri gibi çevrimiçi platformların özel olarak göçmenlere yönelik geliştirilmesi ve bu tip çevrimiçi ortamlara mutlaka çoklu dil seçeneklerinin entegre

edilmesi önerilmektedir. Göçmenlerin dijital yeterliklerinin düşük olabileceği öngörülerek teknolojik okuryazarlık düzeylerini arttıracak etkinlikler düzenlenmesinin yararlı olabileceği düşünülmektedir. Göçmenlerin teknolojik ortamlara erişim problemi yaşayabilecekleri göz önünde bulundurularak özellikle kolay erişim sağlayabilecekleri platformların kullanılması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Ayrıca göçmen öğrencilerin kullanıcı bilgilerini ve detaylı özelliklerini gösteren ve veri analitiğine olanak tanıyan veritabanlarının oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır. Göçmenlerin uzaktan eğitiminde dikkat edilmesi gereken teknolojik yönleri betimleyen alan uzmanlarının bazı görüşleri şu şekildedir:

K1: Bu noktada teknoloji dediğimizde sadece bilgisayar, tablet, cep telefonunun akla gelmemesi lazım. Bir radyo temini de teknolojik araç eksikliğini giderebilir. Bu aşamada ülkelerin sağladıkları teknolojik alt yapı doğrultusunda uzaktan eğitim sistemlerini tasarlamaları gerekir. Örneğin radyo temin edildiye radyo programları tasarlanarak göçmenlerin eğitimlerine devam edebilmeleri sağlanabilir.

K4: Uzaktan eğitimi sunacak teknolojik alt yapı ve olanaklara sahip olmalıdır. Bir öğrenme yönetim sistemi, teknik destek ekibi ve yeterli öğretim elemanı olmalıdır.

K7: Öğrenme içeriğine erişimi sağlayacak teknolojilere herkesin eşit şekilde sahip olmasını sağlamalıdır.

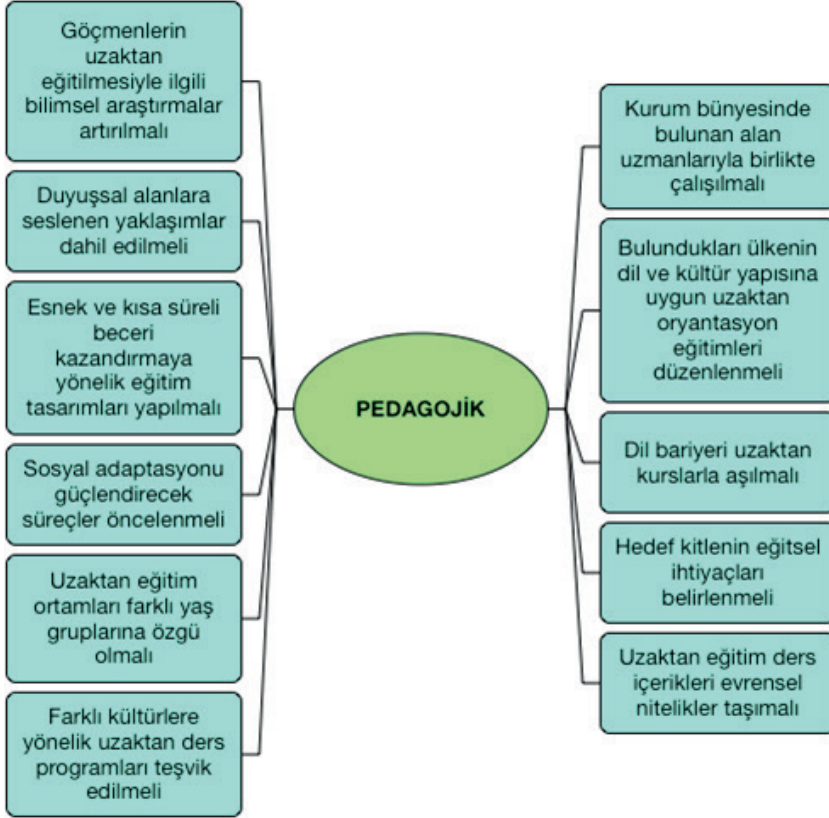
K8: Teknolojiye ulaşanların ayrıca dijital ve teknolojik yeterliliklerinin de artırılması gerekmektedir. Dolayısıyla bu yönde eğitimlerle öğrenenlerin hazır bulunuşluk seviyeleri artırılabilir.

K11: Çift yönlü iletişim ve birebir danışmanlık sağlanmalıdır. Destek hizmetler ekibinde göçmen kişinin dilini bilen kişiler bulunmalıdır.

Uzaktan Göçmen Eğitiminde Pedagojik Boyutlar

Uzaktan göçmen eğitiminde eğitim kurumlarının gerçekleştirmesi istenen pedagojik boyutlarla ilgili temalar Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2. Uzaktan Göçmen Eğitiminde Pedagojik Boyutlar

Uzaktan göçmen eğitiminde eğitim kurumlarının gerçekleştirmesi beklenen pedagojik boyutlarla ilgili Şekil 2’de temalar gösterilmektedir. Ortaya çıkan temalardan, uzaktan göçmen eğitimiyle ilgili akademik araştırmaların arttırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yalnızca bilişsel boyutlara değil, duyuşsal boyutlara da odaklanılması, esnek ve kısa süreli uzaktan eğitim tasarımlarına yoğunlaşılması, sosyal adaptasyonun güçlendirilmesi, farklı yaş gruplarına yönelik ayrı tasarımlar yapılması, farklı kùltürleri de içerecek uzaktan ders programlarının teşvik edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Kurum bünyesindeki alan uzmanlarıyla birlikte çalışılması ve göçmenlerin buldukları ÷lkelerdeki dil ve kùltür yapısına uygun uzaktan eğitim ortamlarına katılmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Göçmenlerin yaşayabilecekleri dil problemlerinin uzaktan kurslarla aşılabileceği de belirtilmektedir. Göçmen öğrenci kitlesinin eğitsel ihtiyaçlarının belirlenmesi gerektiği elde edilen bir diğer temadır. Tasarlanan

uzaktan eğitim platformundaki ders içeriklerinin evrensel nitelikler taşıması ise özellikle farklı kültürlerden gelen göçmen öğrenciler için önemli bir nokta olarak dikkat çekmektedir. Uzaktan eğitim alan uzmanlarının göçmenlerin uzaktan eğitiminde dikkat edilmesi gereken pedagojik yönleri betimlediği görüşlerinden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

K2: Farklı kültürlere yönelik ders müfredatlarının geliştirilmesi yönünde ilgili kurumlar teşvik edilebilir. Ayrıca sadece öğretimsel değil, duyuşsal alanlarına da seslenen yani trauma-informed pedagogy adı verilen pedagojik yaklaşımların eğitim sürecine dahil edilmesi elzemdir.

K6: Göçmenlerin buldukları ülkeye adaptasyonunun sağlanmasında o ülkenin kültürel yapısına ve kullandığı dile ilişkin yaygın eğitim programlarının yanı sıra her bireyin gereksindiği eğitim düzeyine göre eğitim olanakları sunulmalıdır.

K7: Göçmenlerin uzaktan eğitimi konusunda gerekli araştırmalar yaparak öneriler geliştirmeli ve özellikle bu sürece eşit katılım konusundaki sınırlılıklara ayrı önem vermelidir. Göçmenlere yönelik uzaktan eğitim uygulamalarının kapsayıcı olması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

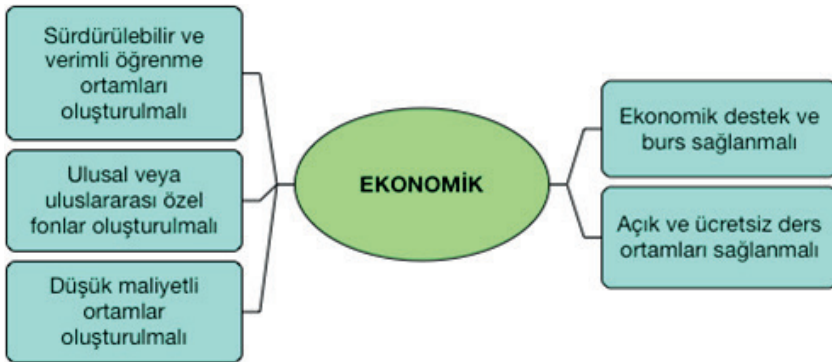
K13: Bu noktada üniversite bünyesinde bulunan alan uzmanlarının, eğitim içeriklerinin tasarımı noktasında iş birliği yapması gereklidir.

K14: Hedef kitlenin yani göçmenlerin eğitsel ihtiyaçları belirlenmeli ve hedef kitleye göre içerikler oluşturulmalıdır.

Uzaktan Göçmen Eğitiminde Ekonomik Boyutlar

Uzaktan göçmen eğitiminde eğitim kurumlarının gerçekleştirilmesi istenen ekonomik boyutlarla ilgili temalar Şekil 3'te gösterilmektedir.

Şekil 3. Uzaktan Göçmen Eğitiminde Ekonomik Boyutlar

Şekil 3 incelendiğinde, uzaktan göçmen eğitiminde eğitim kurumlarının dikkat etmesi beklenen ekonomik boyutlarla ilgili sürdürülebilirlik ve verimlilik ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte ulusal/uluslararası fonlarla maddi açıdan daha rahat hareket edilebileceği belirtilmektedir. Göçmenlerin ekonomik durumları göz önüne alındığında hem kullanılan hem geliştirilen ortamların düşük maliyetli olması önerilmektedir. Yine göçmen öğrencilerin ekonomik problemleri bağlamında destek ve bursların sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca verilecek derslerin ücretsiz ve herkese açık olması önem taşımaktadır. Uzaktan eğitim alan uzmanlarının, göçmenlerin uzaktan eğitiminde dikkat edilmesi gereken ekonomik yönleri betimleyen görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

K2: Öğrenci bursları verilmesi anlamlı bir strateji olabilir. Ayrıca eğitim kurumlarının kabiliyeti bağlamında eğitim kurumlarının eğitsel ve sosyal fırsatlarından ücretsiz yararlanmalarına olanak tanınabilir.

K4: Geliştirilen eğitim programlarına erişimde göçmenler maddi olarak zorlanmamalı, eğitim sürecinde ülkeler göçmenlere parasal destek sağlamalıdır.

K6: Yeterli eğitimi alamamış olan göçmen bireyler ekonomik anlamda sorun yaşamaktadırlar. Bu noktada göçmenlerin eğitimlerini tamamlamalarını sağlamak, onların ekonomik bağımsızlıkları anlamında gerekli bir unsurdur. Ayrıca göçmenlerin çalıştıkları işlerde onlara yeterli ekonomik desteği sağlamak, onların daha fazla para kazanabilmek için eğitimlerinden feragat etmelerini de engelleyecek bir unsur olarak değerlendirilebilir.

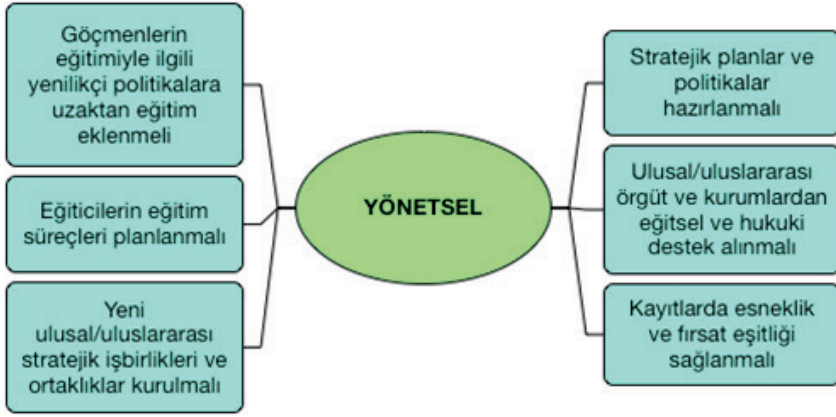
K8: En uygun düşük maliyetli teknolojilerin kullanımı yararlı olacaktır. Buna örnek olarak radyo verilebilir.

K12: Ekonomik anlamda sanayi işbirliği gibi dış paydaşlarla iletişime geçilerek çözüm yolları sağlanabilir. Uluslararası ve ulusal projelere başvurularak destekler sağlanabilir. Bu doğrultuda çözüm önerileri bulunabilir.

Uzaktan Göçmen Eğitiminde Yönetsel Boyutlar

Uzaktan göçmen eğitiminde eğitim kurumlarının gerçekleştirilmesi istenen yönetsel boyutlarla ilgili temalar Şekil 4'te gösterilmektedir.

Şekil 4. Uzaktan Göçmen Eğitiminde Yönetsel Boyutlar

Uzaktan göçmen eğitiminde eğitim kurumlarının gerçekleştirmesi istenen yönetsel boyutlarla ilgili Şekil 4'teki temalar incelendiğinde alan uzmanları uzaktan eğitimin göçmen politikalarına eklenmesi gereken yenilikçi bir politika olduğunda uzlaşmışlardır. Ayrıca, göçmenlerin eğitiminde eğiticilerin eğitiminin de önemli bir organizasyon olduğu belirtilmektedir. Stratejik işbirliklerinin, ortaklıkların, kurumlar arası koordinasyonun, stratejik planların ve politikaların önemi vurgulanmaktadır. Bu ulusal ve uluslararası kuruluşlardan her konuda destek alınması da önerilmektedir. Yönetsel bağlamda dikkat çekilen bir diğer unsur da kayıtlar sırasında esneklik ve fırsat eşitliğinin sağlanmasıyla ilgilidir. Uzaktan eğitim alan uzmanlarının göçmenlerin uzaktan eğitiminde dikkat edilmesi gereken yönetsel boyutları betimleyen görüşlerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

K5: Bu süreçlerin organizasyonu için pek çok ülkenin temsiliyeti ve çok katımlı bir yönetim süreci izlenebilir.

K6: Yine bu noktada işbirlikleri yapmak önemlidir. Özellikle yerel yönetimlerle işbirliği içinde olunmalı ve göçmenlerin uzaktan eğitim sistemleri yoluyla eğitimlerinin sürekli bir hâle gelmesi için eylem planları hazırlanmalıdır.

K7: Teknolojik, pedagojik ve ekonomik alanlarda göçmenlerin uzaktan eğitim süreçlerine katılımını sağlayacak hukuki düzenlemeler yapılmalı, bunun için kaynak aktarımı konusunda uluslararası örgütler nezdinde gerekli girişimlerde bulunulmalıdır.

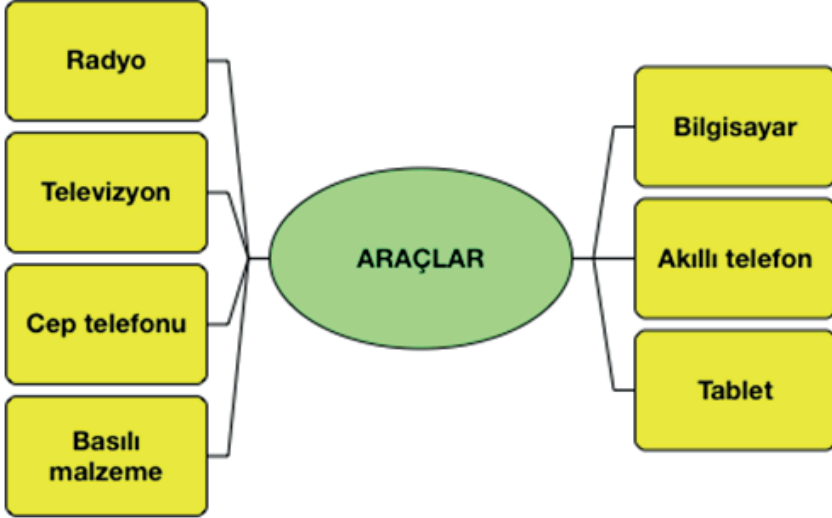
K10: Bu tür öğrenenlere eğitim fırsatlarına erişimde pozitif ayrımcılık uygulanabilir. Örneğin programa kayıt sırasında beklenen kriterler yumuşatılabilir.

K11: Gerekli alt yapı, yazılım donanım, dijital kütüphaneler, içeriklerin nasıl oluşturulacağı, telif hakları gibi konularda bir yönerge hazırlanmalıdır.

Uzaktan Göçmen Eğitiminde Kullanılabilecek Araç ve Ortamlar

Uzaktan göçmen eğitiminde kullanılabilecek araç ve ortamlarla ilgili temalar Şekil 5'te gösterilmektedir.

Şekil 5. Uzaktan Göçmen Eğitiminde Kullanılabilecek Araç ve Ortamlar

Şekil 5'te belirtildiği gibi, uzaktan eğitimle gerçekleştirilebilecek göçmen eğitimi sürecinde kullanılabilecek araçlar radyo, televizyon, cep telefonu, basılı malzemeler, bilgisayar, akıllı telefon ve tablet olarak sıralanmaktadır. Bu konuda alan uzmanlarının belirttiği görüşler aşağıdaki gibidir:

K1: Uzaktan eğitim bağlamında radyo ve televizyon en uygun araçlar olarak görülebilir. Eğer teknolojik destek devletler ya da STK gibi örgütler tarafından sağlanıyorsa diğer dijital teknolojiler de kullanılabilir.

K2: Burada hangi teknolojinin olacağından daha çok teknolojilerin ders programlarına adaptasyonunun nasıl yapılacağı kritik bir soru. Bu bağlamda erişilebilirliği arttırmak adına bilgisayar, internet gibi yüksek veya kitap gibi düşük teknoloji ile içeriğe olanak sağlayan farklı öğrenme yolları sağlanabilir.

K3: Mobil ve geleneksel araçlarla yapılmalı.

K6: Bana göre en avantajlı teknoloji radyolardır. Özellikle de piller ile çalışan ve elektrik enerjisi de gerektirmeyen radyolar, göçmenlerin şartları göz önünde bulundurulduğunda en kullanışlı teknolojik araç olarak göze çarpmaktadır.

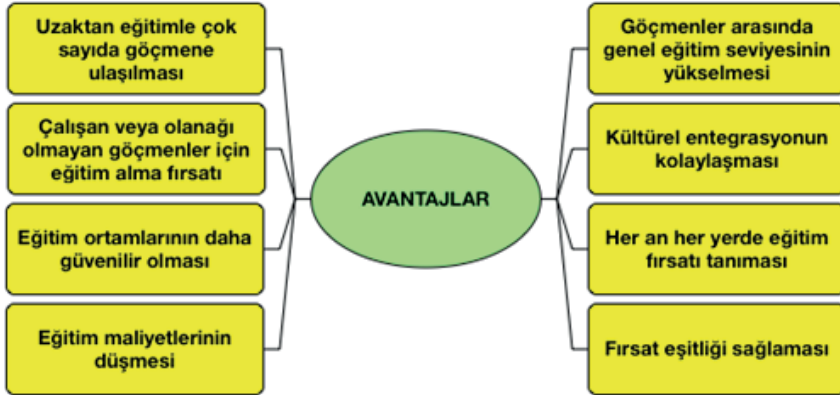
Bunun yanı sıra gerekli alt yapılar kurulduğu sürece bilgisayar, tablet, cep telefonu da kullanılabilir. Ancak bu araçların alt yapısını sağlamak, radyolara göre daha zordur. Burada önemli olan diğer bir konu ise uzaktan eğitim içeriklerinin radyolarla yürütülebilecek şekilde tasarlanması gerektiğidir. Bununla birlikte ilk uzaktan eğitim yöntemi olan mektupla öğrenme yöntemi de basılı bir malzeme gibi işe koşulabilir.

K11: Bence en basit ve etkili araç radyodur. Göçmenlerin teknolojiye sahipliği durumlarına bakılarak akıllı cep telefonları da kullanılabilir. Kültürel yapının tanıtılmasında televizyon oldukça etkili olabilir.

Uzaktan Göçmen Eğitimi Sunmanın Avantajları

Uzaktan göçmen eğitimi sunmanın avantajları Şekil 6'da gösterilmektedir.

Şekil 6. Uzaktan Göçmen Eğitimi Sunmanın Avantajları

Şekil 6'da görülen avantajlardan ilki uzaktan eğitimle daha çok sayıda göçmene ulaşılmasıdır. Ayrıca göçmenler arasında büyük bir çalışan nüfus olduğu bilinmektedir. Çalışan veya eğitim alma olanağı olmayan göçmenler için eğitim alma fırsatı en kolay şekilde uzaktan eğitim ortamlarıyla gerçekleştirilebilir. Bunun yanında uzaktan eğitim ortamları daha güvenlidir. Fiziksel ve psikolojik problemler ve yalnızlık problemlerinin yaşanma ihtimali en az düzeydedir. Ayrıca uzaktan eğitimle göçmenlerin eğitim maliyetleri de düşüş göstermektedir. Uzaktan eğitimin kitleliliği ile göçmenler arasında genel eğitim seviyesinin yükseleceği bir diğer yararlı boyut olarak dikkat çekmektedir. Kültürel entegrasyonu kolaylaştırması, her an her yerde eğitim fırsatı tanınması, fırsat eşitliği sağlanması uzaktan göçmen eğitimi sunmanın diğer avantajlarıdır. Konuyla ilgili bazı katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır:

K2: Çok sayıda kişiye içerikleri ulaştırabilirsiniz. Etkileşim kurabilir ve sonucu değerlendirebilirsiniz.

K6: Göçmenlerin içinde bulunduğu zorlu koşullar göz önüne alındığında, normal şartlarda eğitim görme olanağı düşük olan bireylerin, eğitim hayatlarının sürdürülmesi sağlanabilir. Bu sayede ekonomik özgürlükleri için çalışmak zorunda olan bireylerin eğitim süreçlerine özellikle de zaman anlamında esnek bir şekilde devam etmeleri sağlanmaktadır.

K7: Ekonomik ya da kültürel açıdan erişim engeli olanlara eğitim olanağı sunması en önemli avantajı bana göre. Bu noktada özellikle kız çocuklarının eğitim süreçlerinden kopmasının engellenmesi kritik önem taşımaktadır.

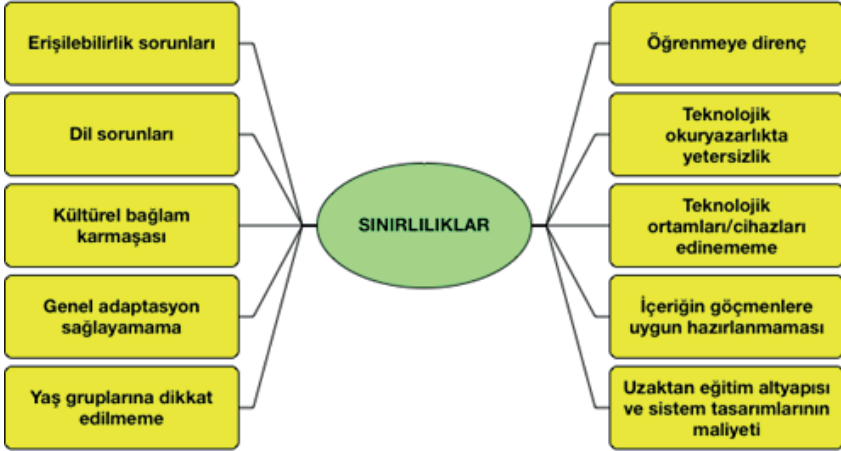
K8: Ülkemizde kalacak olanların Türk kültürüne entegrasyonu kolaylaşır ve bize yük olmadan aramızda yaşayabilir, ekonomiye katkı sağlayabilirler.

K13: Kişilerin ilgili içeriklere istediği zaman ve yerde erişimi sağlanabilir ve büyük kitlelere erişim kolaylaşır.

Uzaktan Göçmen Eğitimi Sunmanın Sınırlılıkları

Uzaktan göçmen eğitimi sunmanın sınırlı yönleri Şekil 7 ile detaylandırılmaktadır.

Şekil 7. Uzaktan Göçmen Eğitimi Sunmanın Sınırlılıkları

Şekil 7’de gösterilen temalara göre uzaktan göçmen eğitiminde en büyük sorun erişilebilirliktir. İnternete, bilgisayara ya da kitaplara erişemeyen öğrenenler için uzaktan gerçekleştirilecek göçmen eğitimi yararlı olmayacaktır. Yine dil sorunları da en çok karşılaşılan problem türüdür. Dil probleminin tetiklediği kültürel bağlam karmaşası

ve adaptasyon problemleri de diğer sınırlılıklardır. Yaş gruplarına dikkat edilmeden verilen eğitimler de yaşanan problemlerdendir. Göçmenlerde yaşanabilen öğrenmeye karşı direnç, teknolojik okuryazarlıkta yetersizlik, teknolojik cihazları edinememe de öğrenme sürecini zorlaştıran etmenlerdendir. Ayrıca uzaktan eğitim ders içeriklerinin göçmenlere uygun hazırlanmaması ve teknik altyapı maliyetleri de sınırlılıklar olarak vurgulanmaktadır. Uzaktan eğitim alan uzmanı olan katılımcıların yaşanan sınırlılıklar ile ilgili görüşleri aşağıda sıralanmaktadır:

K2: Kültürel bağlam, farklı kültürel arka planlara sahip öğrenenlerin eğitim sistemine veya eğitim içeriklerine erişimde zorlanması.

K3: Kültürel farklar sorun olabilir.

K5: Teknolojik yeterlik, internet, bilgisayar, tablet gibi teknolojiye erişim kısıtları olabilir.

K9: Öğrenme malzemesi geliştirirken onların anlayabileceği, kültürlerine, düşünme biçimlerine uygun malzemeler hazırlanmalıdır.

K13: Eğitim içeriklerinin göçmen bireylere göre tasarlanması süreci sınırlılık doğurabilir. Bu noktada farklı yaş gruplarından olan bireylere farklı içeriklerin hazırlanması gerekecektir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, uzaktan göçmen eğitiminin uygulanabilirliği konusunda uzaktan eğitim alan uzmanlarının görüşlerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın amacına yönelik olarak hazırlanan ilk araştırma sorusunda, uzaktan göçmen eğitiminde ele alınması gereken teknolojik boyutlar incelenmiştir.

Bu teknolojik boyutlardan ilki göçmen eğitimine yönelik güçlü bir uzaktan eğitim altyapısının kurulmasıyla ilgilidir. Bu bulguyla benzer şekilde, Uslu ve Öztürk (2019) Türkiye’de geçici koruma statüsünde olan Suriyeli yetişkinlere verilen dil eğitiminde bilgi ve iletişim teknolojilerinin yeri konulu çalışmasında teknoloji kullanımında zorluklar teması altında “altyapı” ve yenilikçi yaklaşımlar teması altında “uzaktan eğitim” kavramlarını elde etmişlerdir. Levinson ve Barrod (2018) Latin kökenli göçmen ailelerin eğitiminde dijital ortamların kullanımıyla ilgili araştırmasında, dijital teknolojilerin hızlıca benimsendiğinden yola çıkarak, göçmenlere yönelik teknolojik altyapının güçlü bir şekilde kurulması gerektiğine dikkat çekmektedir. Teknolojik boyut bağlamında geleneksel teknolojilerden de faydalanılabileceği bu çalışmada elde edilen bulgulardandır. Bu noktada katılımcılar özellikle radyo ve televizyondan da yararlanılabileceğini belirtmişlerdir. Orozco (2008) düşük gelirli Latin kökenli göçmen ebeveynlerin kültürünü anlama konulu çalışmasında bu bulguyu destekler şekilde, göçmenlerin birçoğunun çok az resmi eğitimi olduğundan dolayı, radyo programları ve çeşitli konularda temel bilgiler için televizyon yayınlarıyla eğitim sürecine katılabileceklerini belirtmiştir. Zhou (2009) benzer şekilde, göçmenlerin kendi yerel dille-

rinde hizmet veren televizyon, radyo, gazete ve süreli yayınların onların önemli bilgi kaynaklarını oluşturduğunu ve eğitimde kullanılabileceğini belirtmektedir. Öğrenme destek platformlarının kurulması, göçmenlerin teknolojik araç ve cihaz gereksinimlerinin giderilmesi gibi göçmenlere destek verilmesi gerektiğini belirten bulgular farklı çalışmalarda da karşımıza çıkmaktadır. Finlandiya’da yükseköğretimde göçmenlerin desteklenmesi konulu çalışmada, Stenberg ve Airas (2021), Finlandiya’da göçmenlerle ilgili Yüksek Öğretim projelerinde, önceki öğrenmeleri ve yeterlilikleri, meslekleri, iş geçmişleri, yaşam durumları ile ilgili çözümler geliştirme dahil her konuda öğrenme destek platformları hazırlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Liaqat ve Munteanu (2020) ise gayri resmi bağlamlarda yazmayı öğrenen yetişkin göçmenler için akran desteğinden yararlanma konulu çalışmada çevrimiçi ortamlarda eğitsel desteklerin etkililiğine dikkat çekmektedir. Göçmen öğrencilerin teknolojik okuryazarlığının artırılmasına yönelik elde edilen bulgu, Ranieri ve Bruni (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da desteklenmektedir. Bir banliyö bölgesinde mobil hikâye anlatımı ve informal eğitim bağlamında genç ikinci nesil göçmenler için dijital hikayelerin potansiyeli üzerine gerçekleştirilen nitel bir çalışmada göçmenlerin teknolojik okuryazarlığının artırılmasının farklı dijital teknolojilerin informal eğitimde etkin kullanımı bağlamında önemli olduğu vurgulanmaktadır. Uslu ve Öztürk (2019) ise göçmen öğrencilerin teknoloji kullanımında en büyük probleminin, bilgi ve beceride yetersizlik olduğuna dikkat çekmektedir. Bu çalışmalarda da doğrulandığı gibi, göçmen öğrencilerin teknolojik okuryazarlığının artırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Teknoloji boyutuyla ilgili bulgular yorumlandığında, alan uzmanlarının özellikle göçmenlerin durumunu göz önüne alarak teknolojik cihaz ve ortamlara erişimindeki eşitsizlikleri gidermeye yönelik olarak bu teknolojik araçların teminini önerdikleri görülmektedir. Ayrıca teknik destek sistemlerinin ve güçlü bir ekibin oluşturulması gerektiği söylenebilir. Teknolojik altyapının oluşturulması ve güçlendirilmesiyle, öğrenme yönetim sistemlerinin, öğrenme destek sistemlerinin ve gelişmiş veritabanlarının geliştirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Uzaktan göçmen eğitiminde pedagojik boyutlar incelendiğinde, göçmen eğitimiyile ilgili akademik araştırmaların artırılması gerektiği bulgusuna ulaşılmıştır. Tunga, Engin ve Çağiltay’a (2020) göre, göçmen eğitimiyile ilgili çalışmalar belli konular etrafında toplanmaktadır. Ereş (2015) ise, göçmen eğitiminin büyük önem taşımaya rağmen, bu konuyla ilgili gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların yetersiz olduğunu savunmaktadır. Bu noktada hem yüz yüze eğitim ortamlarında hem de uzaktan eğitim ortamlarında göçmenlerle ilgili çalışmaların artırılması gerektiği söylenebilir. Bu çalışmada ortaya çıkan bulgulardan biri olan esnek ve kısa süreli uzaktan eğitim tasarımlarına yoğunlaşılmasıyla ilgili Koçoğlu ve Yanpar Yelken (2018) özellikle dil becerilerine vurgu yaparak okul dışı bir eğitim kursu ile göçmen öğrencilerin desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu kapsamda okul dışı eğitim kurslarının uzaktan eğitim ortamları üzerinden sağlanması doğru bir yaklaşım olabilir. Göçmen öğrencilerde sosyal adaptasyonun güçlendirilmesi gerektiği bu çalışmada elde edilen bir diğer bulgu-

dur. Aydın ve Kurtulmuş (2018) özellikle kültürel farklılıkların ortaya çıkardığı sosyal uyum sorunlarına vurgu yapmıştır. Bilecik (2019) ise özellikle göçmen öğrencilerde yaşanan sosyal uyum sorunlarının sonunda agresif ve saldırgan tutumlara sahip olduklarını belirterek sosyal becerilerin önemine dikkat çekmiştir. Sever (2020) ise, sosyal adaptasyon için yerel kültürlerini unutturmadan göçmen çocukları iyi bir birey olarak yetiştirmenin önemini vurgulamıştır. Uzaktan göçmen eğitiminin pedagojik tasarımında önemli bir unsur da farklı yaş gruplarına yönelik ayrı tasarımlar yapmaktır. Ergen ve Şahin (2019) yaş farklılıklarının önemini vurgulayarak yaşça büyük olan öğrencilerin uyum problemleri yaşayarak kendi aralarında şiddet uyguladıkları ve ayrı sınıflarda eğitim almaları gerektiğini belirtmişlerdir. İşigüzel ve Baldık (2019) buna benzer şekilde öğretim programlarının öğrencinin yaşına uygun ve ilgili sınıf kazanımlarına yönelik olması gerektiğini savunmaktadır. Bu çalışma ile Ergen ve Şahin (2019) ile İşigüzel ve Baldık (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmadaki görüşler birbirini destekler niteliktedir. Göçmenlerin uzaktan eğitim tasarımında farklı kültürleri de içerecek uzaktan ders programları hazırlanmalıdır. Bu noktada, Ereş (2015) ve Yurdakul ve Kök (2018) kültürel farklılıkların göçmen öğrencilerin uyumunu zorlaştırdığından yola çıkarak derslerin yerel kültürel nitelikler taşıması gerektiğini de belirtmektedir. Uzaktan eğitim programlarının göçmen öğrencilerin dil ve kültür yapısına uygun hazırlanmasıyla ilgili Ünal, Taşkaya ve Ersoy (2018) eğitsel programların göçmen öğrencilerin eğitim düzeyine, yaşına, anadiline ve kültürüne yönelik olarak tasarlanmamasını en büyük sorunlardan biri olarak görmektedir. Sepetçioğlu (2010) ise, göçmen öğrencilerin dil ve kültür sorunları yaşadığını belirterek buna uygun tasarımlar yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu çalışmada elde edilen önemli bulgulardan biri de göçmen öğrenci kitlesinin eğitsel ihtiyaçlarının belirlenmesidir. Atlıhan (2019) göçmen öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarının göz ardı edildiğini vurgulayıp göçmen öğrencilerin eğitsel gereksinimlerinin ortaya konması ve hazır bulunuşluk düzeylerinin belirlenmesi gerektiğini sıralamıştır. Kazımoğlu ve Duran (2019) ise bu öğrencilerin psikolojik ve eğitsel ihtiyaçlarının belirlenerek destek verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Göçmenlerin farklı ülkelerden farklı dil ve kültürlerden gelmesi uzaktan eğitim ders içeriklerinin de evrensel bir nitelikte hazırlanmasını gerektirmektedir. Koçyiğit ve Şimşek'e (2019) göre, ders içeriklerinin çok kültürlü eğitime uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir. Hareket ve Altıok (2020) ise öğretim programlarının içeriklerinin farklı kültürlerle karşı duyarlı ve toleranslı olması gerektiğini savunarak bu çalışmadaki bulguyu doğrulamıştır. Pedagojik boyutla ilgili bulgular yorumlandığında, göçmen öğrencilerin özellikle kültürel farklılıklarına odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Bu noktada, bu kültürel ve dilsel adaptasyon sorunlarının giderilmesine yönelik çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Ayrıca alan uzmanlarıyla birlikte çalışılmasının önemi vurgulanmaktadır. Özellikle, ders içeriklerinin evrensel nitelik taşıması gerekliliği ile her kültüre farklı tasarım yapılmasından ziyade, evrensel öğretim tasarımına dikkat çekildiği görülmektedir.

Uzaktan göçmen eğitiminde ekonomik boyutlarla ilgili ilk bulgu tasarlanan ortamların ve ders içeriklerinin sürdürülebilir ve verimli olmasıdır. Uslu ve Öztürk (2019)

teknoloji tabanlı öğrenme ortamlarının etkili, verimli, zaman ve maliyet açısından yararlı öğrenme çıktılarını elde etme noktasında güçlü bir potansiyele sahip olduğunu belirtmektedir. Bu noktada uzaktan eğitim ortamlarının etkili, verimli ve sürdürülebilir öğrenme ortamları oluşturma potansiyeli olduğu noktasında uzlaşılmaktadır. Ekonomik bağlamda bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta, ulusal/uluslararası fonlarla bazı destekler alınması gerektiğidir. Greenstone ve Looney (2010), yeni göçmenlerin ücretler, işler ve bütçeler konusunda desteklenmesi gerektiğini savunarak bazı fonların edinilmesi konusunda birleşmektedir. Göçmenlerin ekonomik durumları göz önünde bulundurulduğunda hem kullanılan hem geliştirilen ortamların düşük maliyetli olması önemli noktalardan biridir. Uslu ve Öztürk (2019) teknoloji tabanlı ortamların maliyet açısından verimli olduğunu vurgulayarak bu çalışmada da uzaktan eğitim ortamları gibi teknoloji tabanlı eğitim ortamlarının göçmen eğitiminde ekonomik boyutta kullanılabilirliğini belirtmektedir. Göçmenlerin ekonomik anlamda zorluklar yaşayabileceği öngörülerek destek ve bursların sağlanması gerektiği söylenebilir. Ergen ve Şahin (2019) eğitime ayrılan kaynakların yeterli olmadığını belirtirken, Altunbaş (2020), göçmen öğrencilerin sosyal, psikolojik ve ekonomik gereksinimlerinin giderileceği bir sistem kurulması gerektiğine dikkat çekmektedir. Verilen eğitimin, içeriğin ve derslerin ücretsiz ve açık bir şekilde tasarlanması gerektiği ulaşılan bulgulardandır. Tunga, Engin ve Çağiltay (2020) bu noktada, göçmen öğrenciler için ücretsiz kurslar açılmasını önererek bu çalışmadaki bulguyu desteklemiştir. Ekonomik boyutta ilgili bulgular yorumlandığında, özellikle göçmen öğrencilerin ekonomik sorunlarına yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bu noktada, burs, kredi ve ekonomik destek gibi çözümlerin önerildiği söylenebilir. Bu desteklerin ulusal ve uluslararası işbirlikleriyle daha kolay yoldan elde edilebileceği belirtilebilir. Ayrıca, ekonomik yönden göçmenlerin özelliklerine göre tasarım yapılması gerektiği dikkat çekilen unsurlardan bir diğeridir.

Akman (2018), göçlerin sosyolojik bir olgu olduğu kadar bir yönetim boyutunun olduğunu da savunmaktadır. Bu noktada, yönetsel politikalarda göçmen eğitiminin yenilikçi bir strateji olabileceği eklenebilir. Uslu ve Öztürk (2019), göçmen eğitiminde uzaktan eğitimin yenilikçi bir yaklaşım olarak düşünülebileceğini savunmaktadır. Bu iki çalışmada elde edilen bulguların birbirini desteklediği söylenebilir. Göçmen eğitiminde öğrenciler kadar eğitimciler yani öğretmenler de önemlidir. Öğretmenlerin göçmenlerin ihtiyaçlarına göre eğitimi de iyi bir şekilde tasarlanmalıdır. Yurdakul ve Tok (2018), yöneticilere ve öğretmenlere çok kültürlülük eğitimleri verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Eren (2019) ise, yönetici ve öğretmenlere göçmenler konusunda hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Arslangiray (2018), öğretmen adayları ve öğretmenlere göçmen öğrencilere yönelik kültür eğitimi verilmesi gerektiğini belirtirken, Kurtuluş (2018), öğretmenlere ve karar vericilere bir bakış açısı kazandırmak amacıyla çok kültürlü toplumlar olarak nitelenen bazı ülkelerin öğretmen yetiştirme programlarının incelenerek uygulanması gerektiğini tekrarlamaktadır. Göçmen eğitiminde stratejik ortaklıklar ve edinilecek destekler de önem taşımaktadır. Akman (2018), yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğinin öne-

mini vurgularken, Bhavnagri, Krolikowski ve Vaswani (2006), kurumlar arası işbirliğinin takip etmeye değer bir strateji olduğunu belirtmektedir. Canaz ve Küçükler (2019) ise, kaynakların geçici fonlardan ziyade, ulusal ölçekteki planlamalar doğrultusunda hazırlanacak kamusal eğitim bütçelerinden karşılanması gerektiğini savunmaktadır. Ulaşılan bulgular yorumlandığında, yönetsel bağlamda özellikle ulusal veya uluslararası bağlamda oluşturulacak ortaklıklar ve işbirliklerinin önemi görülebilmektedir. Ayrıca yenilikçi politikalar, stratejik planlar ve yönergeler hazırlanarak sürecin yönetiminin kolaylaştırılabileceği belirtilebilir. Alan uzmanları yönetsel hazırlıkların yapılmasında göçmen öğrencilerin özelliklerini de dikkate alarak esneklik kavramını da ön plana çıkarmıştır.

Uzaktan göçmen eğitiminde kullanılacak araç ve ortamlarla ilgili olarak bu çalışmada, radyo, televizyon, cep telefonu, basılı malzemeler, bilgisayar, akıllı telefon ve tabletlerin kullanılacağı ortaya konmuştur. Bu çalışmadakine benzer şekilde Uslu ve Öztürk (2019) tarafından yapılan çalışmada, göçmen öğrencilerin dil öğrenirken en çok yararlandıkları teknolojik araç ve gereçler araştırılmıştır. Başta telefon olmak üzere, bilgisayar, tablet, akıllı tahta, projektör ve tepegöz gibi teknolojiler sıralanmıştır. Bulgular yorumlandığında, katılımcıların radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarına yoğunlaştığı söylenebilir. Bunun nedeni bu araçların erişiminin ve kullanımının kolay olması, kitlesel olması ve uygun maliyetlerle eğitim fırsatı sunması olabilir. Bununla birlikte kitaplar gibi oldukça eski ama hala etkili öğretim araçlarının da kullanılacağı söylenebilir. Teknolojik ortamlardan başta akıllı telefon, tablet ve cep telefonları gibi mobil cihazlar olmak üzere, bilgisayarların da kullanılacağı belirtilebilir.

Uzaktan göçmen eğitimi sunmanın bazı avantajlarıyla ilgili bu çalışmada elde edilen ilk bulgu uzaktan çevrimiçi bir eğitimle daha çok göçmen kitlelere ulaşılacağıdır. Uslu ve Öztürk (2019) buna benzer şekilde, daha çok göçmen bireye ulaşmak ve kısa bir sürede edinilmesi amaçlanan becerilerin kazandırılmasının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, Altunbaş (2020) göçmenlerin özellikle Üniversite eğitimi olanağı bulmasının zor olduğunu belirtmektedir. Bu noktada, uzaktan eğitim, çalışan veya eğitim alma olanağı olmayan göçmenler için eğitim alma fırsatı tanıyabilmektedir. Bu çalışmada göçmenler için uzaktan eğitim ortamlarının daha güvenli bir eğitim ortamı sunabileceği bulgusuna ulaşılmıştır. Ergen ve Şahin (2019), göçmen öğrencilerin kendi aralarında karşılıklı şiddet uyguladıkları ve oyunlarının da şiddet içerikli olduğunu vurgulamaktadır. Bu noktada, uzaktan eğitimin daha güvenli bir eğitim ortamı olduğu söylenebilir. Bir diğer önemli avantaj kültürel entegrasyonun uzaktan eğitimle kolaylaşabileceğidir. Ergen ve Şahin (2019), göçmen öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada göçmenlerin arkadaş seçimlerini kendi aralarında yaptıklarını söylerken, Şimşek ve Kula (2018) ise, göçmenlerin eğitim sorunlarının başında kültürel uyum sorununun geldiğini belirtmektedir. Bu problemleri çözebilecek yaklaşımın uzaktan eğitim olduğu söylenebilir. Bulgular yorumlandığında, uzaktan göçmen eğitimiyle kitlesel bir şekilde eğitim süreçlerinin gerçekleştirilebileceği anlaşılmaktadır. Çok sayıda kişiye aynı anda ulaşmanın yanı sıra, özellikle mobil cihazlarla her an her yerde

öğrenme süreçlerinin devam edebileceği de söylenebilir. Ayrıca eğitim görme olanakları kısıtlı olan göçmenler için kolay bir şekilde eğitim alma imkanı sağlayarak fırsat eşitliği sağlanması açısından da üstün yönleri bulunmaktadır.

Uzaktan göçmen eğitimi sunmanın sınırlılıkları düşünüldüğünde erişilebilirlik en başta gelen problemlerdendir. Uslu ve Öztürk (2019) göçmen öğrencilerin teknolojiye erişimlerinin olmadığını vurgulayarak teknoloji kullanımına ihtiyaç duyduklarını belirtmektedir. Uzaktan eğitim gibi teknoloji gerektiren ortamların bu bağlamda bir erişim sınırlılığı oluşturabileceği söylenebilir. Dil sorunları yüzünden uzaktan göçmen eğitimi sınırlı olabilir. Bu noktada Erdem (2017) eğitim sürecinde en büyük problemin dil problemi olduğunu belirtirken, Aydın ve Kurtulmuş yalnızca öğrencilerin değil, öğretmenler için de dil ve iletişim sorunlarının büyüklüğüne dikkat çekmektedir. Koçoğlu ve Yanpar Yelken (2018) ise, göçmen öğrencilerle iletişim kuramama ve her birinin farklı seviyelerde dil bilmesinden dolayı zorluklar yaşandığını vurgulamaktadır. Göçmen öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşayabilecekleri bir diğer problem olarak kültürel bağlam karmaşası söylenebilir. Ereş (2015) farklı kültürlerle ait öğretmen ve öğrencilerin göçmen çocukların uyumunu zorlaştırdığını söylerken, Erdem (2017) ise göçmen öğrencilerin dil engelleri, kültürel farklılıklar gibi durumların olumsuzluklar yaşatabileceğini belirtmektedir. Ergen ve Şahin (2019) benzer şekilde kültürel bağlamdaki farklılıklar nedeniyle öğrencilerin birbirine şiddet uygulayabildiğini vurgulamaktadır. Yaş gruplarına dikkat edilmeksizin verilen uzaktan eğitim de bir diğer sınırlılığı oluşturmaktadır. Yurdakul ve Tok (2018), yaş gruplarına göre eğitime alınmaları gerektiğini vurgularken, Ergen ve Şahin (2019) yaşı büyük öğrencilerin uyum sorunlarının olduğunu ve ayrı sınıflarda eğitim almaları gerektiğini belirtmektedir. Göçmen öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde öğrenmeye karşı direnç geliştirebilmektedir. Bu noktada, Tunga, Engin ve Çağiltay (2020), kendi benliklerini kaybetme ve unutmaya endişesiyle göçmen öğrencilerin öğrenmeye karşı direnç geliştirebildiklerine dikkat çekmektedir. Göçmen öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde teknolojik cihazları edinmemesi gibi bir sınırlılık bulunmaktadır. Uslu ve Öztürk (2019), sığınmacı, mülteci veya geçici koruma statüsündeki öğrencilerin ekonomik koşulları dikkate alınarak teknoloji tabanlı uygulamaların ücretsiz veya makul ücrette sunulması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, teknolojik cihaz ve ortamların mümkün olduğunca göçmen öğrencilere sunulmasının önem taşıdığı söylenebilir. Uzaktan eğitim ders içeriklerinin göçmenlere uygun hazırlanmaması bir diğer sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Erden (2017) bu noktada, öğretmenlerin göçmen öğrencilerin gereksinimlerine göre içeriği düzenlemediklerini aktarmaktadır. Bu ders içeriklerinin mutlaka göçmen öğrencilerin ihtiyaç ve isteklerine göre tasarlanıp geliştirilmesi gerektiği belirtilebilir. Bulgular yorumlandığında, göçmen öğrencilerin yaşama potansiyeli olan dil problemleri, kültürel adaptasyon sorunları, düşük teknolojik okuryazarlık, öğrenmeye direnç gibi konular üzerinde yoğunlaşıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca teknolojik ve pedagojik ortam ve cihazlara erişim problemlerinin yaşanma ihtimali oldukça yüksek olduğundan bunun en büyük sınırlılığı oluşturduğu söylenebilir. İçeriğin de göçmen

öğrencilerin ihtiyaçlarına ve hazırbulunuşluğuna göre çoğunlukla oluşturulmadığından yola çıkılarak içerik problemlerinin de giderilmesi önemlidir. Ayrıca uzaktan eğitim altyapılarının kurulumu büyük maliyet gerektirdiğinden dolayı bir diğer sınırlılık olarak belirtilebilir.

Öneriler

Bu çalışmada elde edilen bulgulara yönelik olarak, uzaktan göçmen eğitiminde teknolojik altyapı güçlendirilmeli, göçmen öğrencilerin gereksinimleri giderilmeli ve kullanıcı verilerini içeren detaylı veritabanları oluşturulmalıdır. Göçmen öğrencilerin teknolojik yeterlikleri artırılmalı ve kolay erişim sağladıkları ortamlar kullanılmalıdır. Pedagojik boyutta uzaktan eğitim sürecinde farklı yaş gruplarına özgü içerikler sunulmalı, hedef kitlenin eğitsel ihtiyaçları öncelenmeli ve uzaktan eğitim ders içerikleri evrensel nitelik taşımalıdır. Ekonomik boyutta öğrencilerin maddi koşulları göz önüne alınarak düşük maliyetli, sürdürülebilir ve verimli öğrenme ortamları hazırlanmalı, özel fonlar oluşturulmalı ve ekonomik burs ve destekler sağlanmalıdır. Yönetimsel boyutta ise stratejik işbirlikleri ve ortaklıklar kurulmalı, eğitimcilerin eğitimi planlanmalı ve göçmen eğitime yenilikçi bir bakış açısı olarak stratejik politikalara uzaktan eğitim eklenmelidir. Uzaktan göçmen eğitiminde son yıllarda ileri teknolojilerle geliştirilen akıllı telefon, tablet ve bilgisayarlar yanında ekonomik durumu yetersiz olan göçmen öğrenciler için cep telefonu, televizyon ve basılı malzemeler gibi geleneksel ortamların da kullanılması **önerilebilir**. Kısa zamanda çok sayıda göçmen öğrenciye ulaşılabilmesi, eğitim maliyetlerinin **düşmesi**, pandemi ve şiddet olaylarına karşı güvenilir bir ortam olması, çalışan göçmen bireyler için de eğitim alma olanağı sağlaması açısından uzaktan eğitimle göçmenlerin eğitim süreçlerinin yapılandırılması önerilebilir. Her an her yerde eğitim alma olanağı sağlaması ve her göçmen öğrenciye eğitimde fırsat eşitliği sağlaması açısından uzaktan eğitim ortamlarının yaygınlaştırılması gerektiği söylenebilir.

Kaynakça

- Akman, K. (2018). Göç yönetiminde yerel yönetimler ve STK işbirliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452-466.
- Altunbaş, A. (2020). Türkiye’de yaşayan göçmenlerin üniversite eğitiminden memnuniyetlerinin Konya’daki Suriyeli öğrenciler örneği üzerinden değerlendirilmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 64-74. <https://doi.org/10.32329/uad.772646>
- Arslangilay, A. S. (2018). Are Turkish teacher candidates ready for migrant students?. *Journal of Education and Learning*, 7(2), 316-329. <https://doi.org/10.5539/jel.v7n2p316>
- Atlıhan, A. M. (2019). Göçmen öğrencilerin okul örgütüne uyumunda öğretmen ve okul yöneticilerinin rolleri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

- Aydın, S., ve Kurtulmuş, Z. (2018). Okul öncesi öğretmenlerinin göçmen çocukların eğitim sorunları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 22(3), 231-250.
- Aydoğdu, F. (2019). Göçmen aile çocuklarının uyum düzeylerine sosyal uyum eğitim programının etkisinin incelenmesi [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Baldık, Y. (2018). Ana dili türkçe olmayan göçmen toplulukların eğitim sistemine katılımında türkçe öğretiminin önemi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Bhavnagri, N. P., Krolikowski, S., ve Vaswani, T. G. (2006). Interagency collaboration for culturally diverse immigrant children and families: A case study with historical and contemporaneous perspectives. *Childhood Education*, 83(1), 6-11. <https://doi.org/10.1080/00094056.2006.10522868>
- Bilecik, S. (2019). Akran görüşlerine göre mülteci çocukların sosyal becerileri üzerine nicel bir araştırma. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(35), 287-314. <https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.507178>
- Bingöl, A. S., ve Özdemir, M. Ç. (2014). Almanya ve Hollanda'da Türk göçmen işçi çocuklarına uygulanan eğitim politikaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 134-157.
- Börü, N., ve Boyacı, A. (2016). Göçmen öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarında karşılaştıkları sorunlar: Eskişehir ili örneği. *Turkish Studies*, 11(14), 123-158. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9818>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canaz, A. K., ve Küçüker, E. (2019). Türkiye'deki Suriyeli çocuklara eğitim hizmeti sunmada kültürel duyarlılık ve bütçe planlaması: Avustralya'dan bir örnek olay incelemesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2019(12), 128-141. <https://doi.org/10.46778/goputeb.508701>
- Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory*. London, UK: SAGE Publications.
- Clarke, A. E. (2016). From grounded theory to situational analysis: What's new? Why? How? In J. M. Morse, P. N. Stern, J. Corbin, B. Bowers, K. Charmaz & A. E. Clarke (Eds.), *Developing grounded theory: The second generation* (pp. 194-233). New York, USA: Routledge.
- Creswell, J. W. (2013). *Araştırma deseni, nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J. W. (2015). *Qualitative inquiry & research design choosing among five approaches*. Sage Publications.
- Çakır, S. (2011). Türkiye'de göç, kentleşme/gecekondu sorunu ve üretilen politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 209-222.

- Çelik, H., Başer Baykal, N. ve Kılıç Memur, H. N. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 8(1), 379-406. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m>
- Denzin, N. K., ve Lincoln, Y. S. (2011). *Introduction: The discipline and practice of qualitative research the sage handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Erdem, C. (2017). Sınıfında mülteci öğrenci bulunan sınıf öğretmenlerinin yaşadıkları öğretimsel sorunlar ve çözüme dair önerileri. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-42.
- Eren, Z. (2019). Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-234. <https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.43815-476805>
- Ereş, F. (2015). Türkiye’de göçmen eğitimi sorunsalı ve göçmen eğitiminde farklılığın yönetimi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 17-30.
- Ergen, H., ve Şahin, E. (2019). Sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yaşadıkları problemler. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(44), 377-405.
- Fuligni, A. J., ve Hardway, C. (2004). Preparing diverse adolescents for the transition to adulthood. *The Future of Children*, 14(2), 99-119.
- Gall, M. D., Borg, W. R., ve Gall, J. P. (1996). *Educational research: An introduction*. Longman Publishing.
- Greenstone, M., ve Looney, A. (2010). *Ten economic facts about immigration*. Hamilton Project, The Brookings Institution.
- Hareket, E., ve Altıok, S. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının çocuk haklarına yönelik tutumlarının kültürlerarası duyarlılık düzeyi bağlamında incelenmesi. *Anemon Muş Alparlan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 689-698. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.617289>
- İli, K. (2020). Göçmenlerle ilgili eğitim politikaları: Türkiye ve Almanya örneği [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İşigüzel, B., ve Baldık, Y. (2019). Göçmen toplulukların eğitim sistemine katılımı sürecinde uygulanan eğitim ve dil politikalarının incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 487-503.
- Karaman, H. B., ve Bulut, S. (2018). Göçmen çocuk ve ergenlerin eğitim engelleri, psikolojik sorunları ve çözüm önerileri üzerine bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40), 393-412. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.446297>
- Kazımoğlu, M., ve Duran, N. O. (2019). Türkiye’de üniversite öğrenimi gören Ahıskalı öğrencilerin yaşam doyumlarının demografik değişkenler açısından incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 1070-1094. <https://doi.org/10.26466/opus.612655>
- Koçoğlu, A., ve Yanpar Yelken, T. (2018). Suriyeli öğrencilere Türkçe dil becerileri kazandırma sürecinde ilkökul Türkçe dersi öğretim programları ile ilgili öğretmen görüşleri. *Eğitim-*

- de Nitel Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 131-160. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.6c2s7m>
- Koçyiğit, E., ve Şimşek, H. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında Türkiye’de ortaöğretim programlarında çokkültürlülüğün izleri. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 75-90.
- Kurtuluş, F. (2018). Çokkültürlü bazı ülkelerde eğitim politikaları ve öğretmen eğitimi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (AUJEF)*, 2(3), 178-195.
- Levinson, A., ve Barrod, B. (2018). Latino immigrant families learning with digital media across settings and generations. *Digital Education Review*, 2018(33), 150-169. <https://doi.org/10.1344/der.2018.33.150-169>
- Liaqat, A., ve Munteanu, C. (2020). Leveraging peer support for mature immigrants learning to write in informal contexts. *Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction*, 4(2), 1-24. <https://doi.org/10.1145/3415177>
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative research design: An interactive approach (third edition)*. Los Angeles, USA: Sage.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expand sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Orozco, G. L. (2008). Understanding the culture of low-income immigrant latino parents: Key to involvement. *School Community Journal*, 18(1), 21-37.
- Ozan Leymun, Ş., Odabaşı, H. F., & Kabakçı Yurdakul, I. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 369-385. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.5c3s16m>
- Özcan, A. S. (2018). Çokkültürlülük bağlamında Türkiye’nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 17-29. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2018.4.1.02>
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Sage Publications.
- Perşembe, E. (2010). F. Almanya’nın Baden-Württemberg eyaletinde eğitim sistemi ve Türk göçmen çocuklarının eğitim sorunları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29(29), 55-80. <https://doi.org/10.17120/omuifd.12193>
- Ranieri, M., ve Bruni, I. (2013). Mobile storytelling and informal education in a suburban area: a qualitative study on the potential of digital narratives for young second-generation immigrants. *Learning, Media and Technology*, 38(2), 217-235. <https://doi.org/10.1080/17439884.2013.724073>
- Richardson, E., MacEwen, L., ve Naylor, R. (2018). *Teachers of refugees: A review of the literature*. United Kingdom: Education Development Trust.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de iç göç olgusu ve kentleşme. *Türkiye Araştırmaları*, 2006(5), 33-44.
- Sepetçioğlu, T. E. (2010). Türkiye’de ana dili Türkçe olmayan göçmen topluluklara yaklaşımlara dair bir örnek: Girit göçmenleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 9(20), 77-108.

Uzaktan Göçmen Eğitimi Konusunda Uzaktan Eğitim Alan Uzmanlarının Görüşlerinin...

- Sever, M. B. (2020). Suriyeli mülteci çocukların eğitim durumu ve sosyal uyum örnekleme. *Journal of European Education*, 10(1-2), 1-16.
- Stenberg, H., ve Airas, M. (2021). *Supporting immigrants in higher education in Finland: Simhe activities as a provider of solutions*. Towards a Finland of Talents Together.
- Şimşek, H., ve Kula, S. S. (2018). Türkiye'nin göçmen politikasında ihmal edilen boyut: eğitsel uyum programı. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 5-21.
- Tanrıkulu, F. (2018). Suriye krizi sonrası Türkiye'deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: Geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2585-2604. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.450208>
- Tracy, S. J. (2013). *Qualitative research methods: Collecting evidence, crafting analysis, communicating impact*. John Wiley & Sons.
- Tunga Y., Engin G., ve Çağiltay, K. (2020). A literature review on the issues encountered in educating Syrian children in Turkey, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 21(1), 317-333. <https://doi.org/10.17679/inuefd.535845>
- Uslu, A., ve Öztürk, T. (2019). Türkiye'de geçici koruma statüsünde olan Suriyeli yetişkinlere verilen dil eğitiminde bilgi ve iletişim teknolojilerinin yeri. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 1(1), 57-77.
- Uygun, S. (2020). Ana dili Türkçe olmayan Suriyeli göçmen öğrencilere ilk okuma yazma öğreten öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar ve öğretmenlerin çözüm önerileri [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Ünal, K., Taşkaya, S. M., ve Ersoy, G. (2018). Suriyeli göçmenlerin yabancı dil olarak Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 134-149. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.472814>
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and method*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yurdakul, A., ve Tok, T. N. (2018). Öğretmen gözüyle göçmen/mülteci öğrenci. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 46-58.
- Zhou, M. (2009). How neighbourhoods matter for immigrant children: The formation of educational resources in Chinatown, Koreatown and Pico Union, Los Angeles. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35(7), 1153-1179. <https://doi.org/10.1080/13691830903006168>